

# Voorkomen is beter dan genezen

Inleiding van de NZa ten behoeve van het rondetafelgesprek met de commissie SZW op 18 april 2024 over het rapport van de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050.

## Inleiding

Het rapport van de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen constateert dat het huidige zorgaanbod op termijn niet meer houdbaar is. In onze bijdrage voor het rondetafelgesprek gaan we in op de opdracht voor de gezondheidszorgsector. Daar valt nog winst te behalen door de zorg meer volgens de principes van Passende zorg te organiseren. Ook zet de sector zich in om meer personeel voor de zorg te vinden en te behouden. Maar dat is niet genoeg. Daarom moeten we inzetten op minder zorgvraag en de bevolking helpen gezonder te worden. Alleen door te sturen op aanbod én vraag kunnen we de ergste druk op de zorg verminderen.

## Urgentie: de zorg loopt vast en verdringt andere maatschappelijke sectoren

Nederland wordt steevast genoemd als één van de best presterende landen als het gaat om de gezondheidszorg. Solidariteit is de basis van ons stelsel. Maar als we niets veranderen wordt de zorg in rap tempo wankel. En krijgen mensen niet altijd meer de zorg die zij nodig hebben. De knelpunten in de toegang tot zorg tekenen zich nu al af: mensen die geen huisarts kunnen vinden, thuiswonende ouderen die wachten op hulp en lange wachttijden in de ggz en ziekenhuiszorg.

Deze schaarste stelt de solidariteit tussen rijk en arm, en ziek en gezond op de proef. Als we niets doen, dan kiezen we voor steeds langere wachtlijsten en schrijnende situaties voor mensen op die wachtlijst. We krijgen dan te maken met verlies van kwaliteit en minder toegang tot zorg. Vooral de kwetsbare groepen worden het hardst geraakt. We weten dat mensen met een lage sociaal economische status 15 gezonde levensjaren minder hebben. Solidariteit is weliswaar een belangrijke pijler onder ons zorgstelsel, maar toenemende gezondheidsverschillen laten zien dat de uitkomsten van het stelsel niet per definitie solidair zijn. Deze gezondheidsverschillen worden bij onveranderd beleid nog groter en zorgen voor een verdere stijging van de zorgvraag.

## De zorgsector beweegt naar passende zorg

Een deel van het antwoord ligt in de zorgsector. In het advies Samenwerken aan passende zorg: de toekomst is nú (NZa, ZIN, 2020) schetsten we wat we kunnen doen vanuit de zorg om bij te dragen aan kwaliteit, toegankelijkheid en betaalbaarheid van zorg in ons land. Op dit moment werken we toe naar zorg die aantoonbaar bijdraagt aan gezondheid en functioneren en samen met de patiënt tot stand komt. Maar ook naar een toekomstbestendige organisatie van zorg, waarbij samenwerking de norm moet zijn. De afgelopen jaren hebben veel partijen hun veranderopdracht vastgelegd in akkoorden, zoals het Integraal Zorgakkoord (IZA), het programma 'Wonen, Ondersteuning en Zorg voor Ouderen' (WOZO) en het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA). Forse stappen worden gezet en deze ontwikkeling zetten we door.

Tegelijkertijd is er door de toenemende krapte in de zorg meer behoefte aan een overheid die niet alleen partijen samenbrengt, maar die ook leidt en knopen doorhakt. In het Kader Passende zorg (ZIN, 2022) staat wat nodig is voor de beweging naar passende zorg. De benodigde transitie vraagt om een lange adem, een stevig gesprek met de samenleving en – waar nodig – het aanpassen van het stelsel. Het is aan de overheid om het tempo erin te houden, want de urgentie is groot. We moeten dus vaart maken én durven koersen op de lange termijn.

## **Oproep: zet in op brede welvaart en gezondheid**

De stijgende zorgvraag kan echter niet alleen door de zorgsector opgevangen worden. De Commissie stelt in haar rapport dat binnenkort alle mensen die de arbeidsmarkt betreden in de zorg moeten gaan werken om in 2050 dezelfde zorg te kunnen leveren. Meer personeel kan dus niet de enige oplossing zijn.

De zorgsector legt een groot beslag op arbeidsmarkt en financiën, maar draagt maar voor ongeveer 10 procent bij aan gezondheid. Uitstoot van industrie zorgt voor meer luchtwegklachten, problemen in bestaanszekerheid leiden tot meer vraag in de ggz en een deel van de hartklachten op de seh is terug te herleiden naar financiële zorgen. Het is daarom noodzakelijk dat de politiek een brede langetermijnagenda opstelt en daarbij scherpe keuzes maakt om de gezondheid te verbeteren en de zorgvraag te verminderen. Bestaanszekerheid is daarbij een van de best mogelijke preventie-instrumenten. Maar ook onderwijs, een gezonde leefomgeving en leefstijl helpen om gezond te blijven. Want voorkomen is beter dan genezen.

### **Zorg voor wettelijke verankering van publieke gezondheidsdoelen**

Om de zorg toegankelijk te houden moeten we veel breder kijken dan alleen naar de zorg: gezondheid moet centraal staan in ál het overheidsbeleid. Problemen op andere levensgebieden leiden onherroepelijk tot een grotere vraag naar zorg en grote gezondheidsverschillen. We missen de afweging van gezondheid nog wel eens in beleid en er is geen kader waar verschillende domeinen elkaar op aan kunnen spreken. Wij zijn voorstander van een ambitieuze agenda Health in All Policies waar onder anderen de ministers van wonen, sociale zaken, onderwijs, volksgezondheid, leefomgeving, economische zaken en klimaat gezamenlijk verantwoordelijk voor zijn. Geef in die agenda aandacht aan regelingen voor bestaanszekerheid, mantelzorg, huisvesting, gezonde lucht en leefomgeving. Wettelijk verankerde publieke gezondheidsdoelen dragen bij aan een integraler overheidsbeleid en zijn helpend om koers te houden.

### **Investeer in gezondheid in plaats van in ziekte**

Met het toenemend aantal ouderen zal de vraag naar zorg stijgen. Het is noodzakelijk om te proberen de groei af te remmen door in te zetten op het verbeteren van gezondheid. En daar is geld voor nodig. Wij bepleiten een radicale keuze om structureel méér te investeren in preventie, maatschappelijke ondersteuning en bestaanszekerheid, vooral bij kwetsbare groepen. Deze investeringen en een goede samenwerking met gemeenten hierin leiden tot meer gezondheid en een lagere toekomstige zorgvraag. Daardoor scheppen we meer ruimte voor het opvangen van de onvermijdelijk stijgende verzorgingsvraag aan het einde van het leven.

### **Zorgbelofte**

Zorg dat de zorg beschikbaar blijft voor de mensen die dat het hardst nodig hebben. Breng een maatschappelijk gesprek op gang over wat wel en niet met zorg is op te lossen. En zorg dat mensen zelf regie kunnen houden op ouder worden en zelf oplossingen kunnen aandragen voor de uitdagingen die daarmee gepaard gaan. Denk bijvoorbeeld aan samenwonen om onderlinge mantelzorg en gezelligheid te organiseren.

### **Regionale verantwoordelijkheid voor een gezonde populatie**

De beweging naar de regio is al gaande en we zien mooie voorbeelden. We moeten de regio's zo goed mogelijk ondersteunen om verantwoordelijkheid te nemen voor een gezonde populatie. Meer regionale samenwerking is stap één. Een serieuze volgende stap kan zijn om een deel van het zorgbudget regionaal beschikbaar te stellen op basis van populatiekenmerken. Zo wordt zorg minder een individueel en meer een collectief gemeenschapsgoed.